

1. ČESKÁ REPUBLIKA

NAŠE VLAST

Česká republika

- vznikla 1.1.1993
- 1.5.2004 vstoupila do Evropské unie
- je demokratickým státem

Demokratická práva občanů

- právo **volit** (od 18 let) a být volen (od 21 let)
- právo **rovnosti před zákonem**
- právo **svobody**: slova, sdružování, cestování ...
- právo **vlastnit majetek**

Parlament

- tvoří zvolení poslanci
- je složen ze dvou komor: 1. **Poslanecká sněmovna** 2. **Senát**
- má **zákonodárnou moc** = vydává a schvaluje zákony
- volí prezidenta

Zákony

- jsou pravidla, která musí dodržovat všichni občané ČR
- základním a nejvyšším zákonem je **Ústava ČR** (obsahuje práva a povinnosti občanů)

Policie a soudy

- policie dbá na dodržování zákonů
- soudy trestají jejich porušení
- nejvyšší soud má sídlo v Brně

Prezident

- je volen přímou volbou
- je nejvyšším představitelem státu
- zastupuje ČR v zahraničí, podepisuje smlouvy
- podpisem schvaluje zákony

Vláda

- v čele stojí **premiér** = předseda
- má **výkonnou moc**
- má své ministry (školy, průmyslu, financí...)

Naše vlast
/otázky a úkoly/

1. Kdy vznikla Česká republika?
2. Kdo je nejvyšším představitelem ČR?
3. Jak se jmenuje současný prezident?
4. Který orgán má zákonodárnou moc?
5. Který orgán má výkonnou moc?
6. Jak se nazývají komory parlamentu?
7. Kdo je premiér?
8. Co obsahuje Ústava ČR?

Úkol: vylušti křížovku:

Chod státu řídí

V čele vlády stojí

Vláda se skládá z

Zástupce občanů je

Občané musí dodržovat

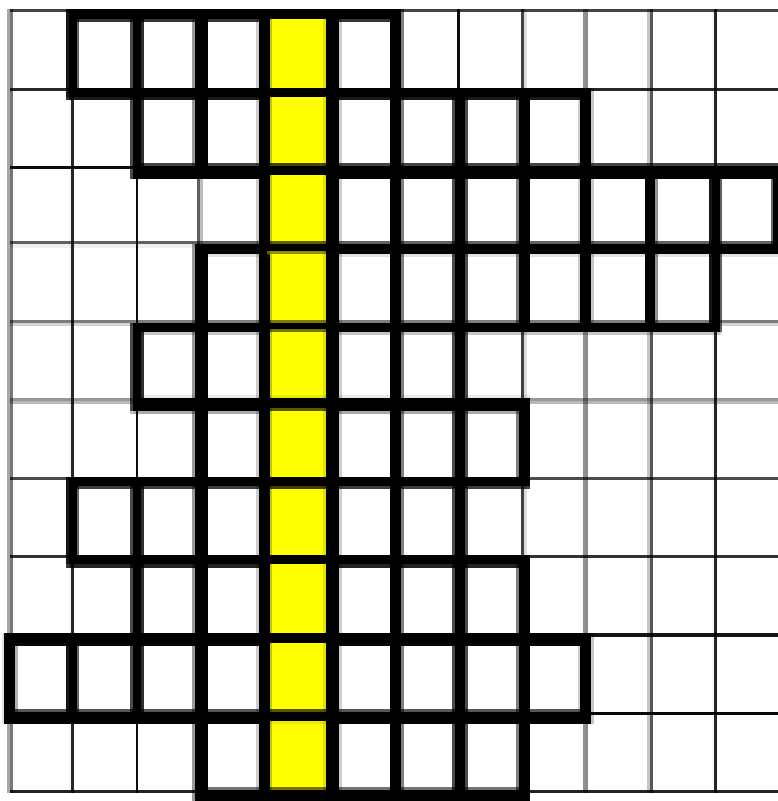
Hlavní město ČR

Nejvyšší zákon je

Křestní jméno 1. prezidenta

V čele ČR stojí

Parlament tvoří a
poslanecká sněmovna

Státní symboly

- státní vlajka
- státní znak (malý a velký)
- státní hymna (Kde domov můj)
- prezidentská standart
- státní pečeť
- státní barvy (trikolóra)

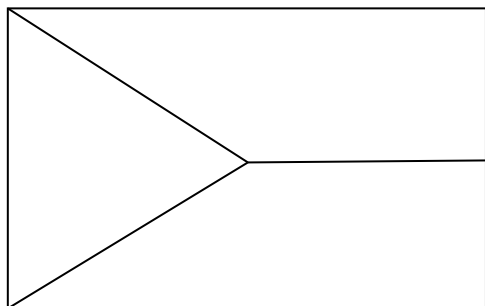
Státní svátky

- 1. leden** – Den obnovy samostatného Českého státu (1993)
8. květen – Den vítězství (ukončení 2. světové války v Evropě)
5. červenec – Den slovanských věrozvěstů Cyrila a Metoděje
6. červenec – Den upálení mistra Jana Husa (1415)
28. září - Den české státnosti (935 zavraždění knížete Václava)
28. říjen 1918 – vyhlášena samostatná Československá republika - ČSR
17. listopad – Den boje za svobodu a demokracii

Státní symboly a svátky /otázky a úkoly/

1. Vyjmenuj státní symboly.
2. Jak se chováme při poslechu státní hymny?
3. Kdo je autorem textu a hudby české hymny?
4. Kdy můžeme vidět vyvěšenou státní vlajku na úřadech?

Úkoly: Vybarvi státní vlajku a trikolóru.

Spoj, co k sobě patří:

1. leden 1993	Den vzniku samostatného československého státu
28. říjen 1918	Den obnovy samostatného českého státu
8. květen 1945	Den vítězství (ukončení 2. sv. války)
6. červenec 1415	Den slovanských věrozvěstů Cyrila a Metoděje
17. listopad	Den upálení mistra Jana Husa
5. červenec	Den boje za svobodu a demokracii

Památná místa

Připomínají důležité události naší republiky.

- hora Říp (pověst o praotci Čechovi)
- hora Blaník (pověst o blanických rytířích, kteří pomohou proti nepříteli)
- Velehrad (poutní místo křesťanů)
- Vyšehrad (historické opevnění nad pravým břehem Vltavy)
- vyšehradský hřbitov (pochovány významné osobnosti)
- Pražský hrad (sídlo českých panovníků, prezidentů)
- Socha svatého Václava (na Václavském náměstí)
- Terezín (koncentrační tábor)
- Lidice a Ležáky (obce vyhlazené za 2. sv. války)

Památná místa

/otázky a úkoly/

Označ správnou odpověď.

1. Hora, na kterou vystoupil praotec Čech, se jmenuje:

- a) Sněžka
- b) Říp
- c) Pálava

2. Blaničtí rytíři odpočívají na hoře:

- a) Blaník
- b) Vraník
- c) Koník

3. Socha sv. Václava stojí:

- a) na Staroměstském náměstí
- b) na Václavském náměstí
- c) na Hradčanech

4. Sídlo českých králů se jmenuje:

- a) hrad Bouzov
- b) Slavín
- c) Pražský hrad

5. Poutní místo křesťanů je:

- a) Bělehrad
- b) Velehrad
- c) Petrohrad

6. Koncentrační tábor se jmenoval:

- a) Libušín
- b) Terezín
- c) Malonín

7. Která obec byla vyhlazena za 2. světové války?

- a) Lidice
- b) Terezín
- c) Lednice

DÚ: nalep nebo nakresli obrázek památného místa.

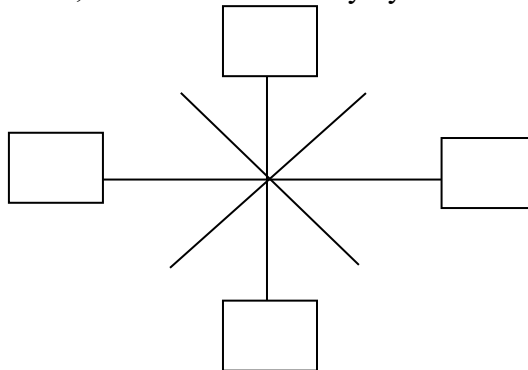
2. PRÁCE S MAPOU

Světové strany

Hlavní světové strany jsou: sever (S), jih (J), východ (V), západ (Z)

Vedlejší světové strany jsou: severozápad, severovýchod, jihozápad, jihovýchod

Úkol: Dopln směrovou růžici, hlavní světové strany vyznač červeně, vedlejší modře.

Glóbus

- je zmenšený model planety Země
- vidíme na něm **oceány a světadíly, největší horstva a řeky**

Severní pól (=nejsevernější místo) a **jižní pól** (=nejjižnější místo) jsou nejchladnější místa planety.

Poledníky a rovnoběžky

- jsou myšlené čáry na glóbusu a na mapách, tvoří tzv. **zeměpisnou síť**
- poledníky směřují od severního pólu k jižnímu
- rovnoběžky vyznačují směr od východu na západ
- každý má své číslo, které je důležité pro přesné určení polohy

Rovník

- je nejdelší rovnoběžka
- rozděluje polokoule na severní a jižní
- oblasti kolem něj jsou nejteplejší

Glóbus, poledníky, rovnoběžky

/otázky a úkoly/

1. Jak se nazývají myšlené čáry směřující od severního k jižnímu pólu?

.....

2. Jak se nazývají myšlené čáry obepínající Zemi rovnoběžně s rovníkem?

.....

3. K čemu slouží zeměpisná síť?

.....

4. Jak se nazývá nejdelší rovnoběžka?
5. Co je glóbus?
6. Která místa patří k nejchladnějším na naší planetě?
-

Mapa

- je **zmenšený obraz** zemského povrchu
- jsou na nich zakresleny: města, hory, pohoří, řeky, jezera, průmysl, zemědělství, podnebí, územní členění
- soubor map se nazývá **atlas**

Plány

- jsou podrobnější než mapy
- mohou zobrazovat **ulice, parky, budovy**

Druhy map

- turistická, vlastivědná, vojenská, námořní, letecká, autoatlas

Měřítko mapy

- **najdeme u každé mapy**
- **určuje míru zmenšení** = poměr, kolikrát je vzdálenost mezi dvěma místy větší ve skutečnosti než na mapě
- **např: 1 : 100 000** říká, že 1 cm na mapě představuje 100 000 cm ve skutečnosti = 1 000m = 1km

Mapy, plány, měřítko map

/otázky, úkoly/

1. Co je mapa?
2. Jak se nazývá soubor map?
3. Co najdeme v plánech?
4. Jaké druhy map znáš?
5. K čemu slouží měřítko mapy?

Pracuj s žákovskou vlastivědnou mapou.

1. Přečti a vysvětli měřítko na žákovské vlastivědné mapě.....
-

2. Kterým směrem teče Labe,

Vltava,

Morava?

3. Kterým směrem poletí vrtulník z Prahy do Krkonoš,.....z Brna na

Českomoravskou vrchovinu?

Úkol: Převeď jednotky délky

1 : 800 000 800 000 cm = m = km

1 : 1 000 000 1 000 000 cm = m = km

1 : 1 500 000 1 500 000 cm = m = km

1. Podle měřítká na mapě urči vzdálenost mezi městy Praha a Brno.

2. Podle měřítká na mapě urči vzdálenost mezi městy Brno a Ostrava.

3. Podle měřítká na mapě urči vzdálenost mezi městy Aš a Frýdek Místek.....

DÚ: (pracuj s příruční mapou)

O prázdninách jeli Novákovi z Brna do Prahy. Po cestě tam se stavili v těchto městech: Olomouc – Hradec Králové – Praha. Po cestě zpět z Prahy navštívili tato města: Příbram – Písek -Tábor – Jihlava – Brno. Která trasa byla delší a o kolik km?

Cesta tam km

Cesta zpět km

Odpověď:

.....

Nadmořská výška

- je výška daného místa měřená od hladiny moře = 0 m n. m.
- na mapě bývá značena **barevně** nebo výškovou značkou **s kótami**

nížiny (do 200m n. m.) zelená barva

vysočiny (nad 200m n. m.) např. pahorkatiny, vrchoviny, hornatiny odstíny hnědé

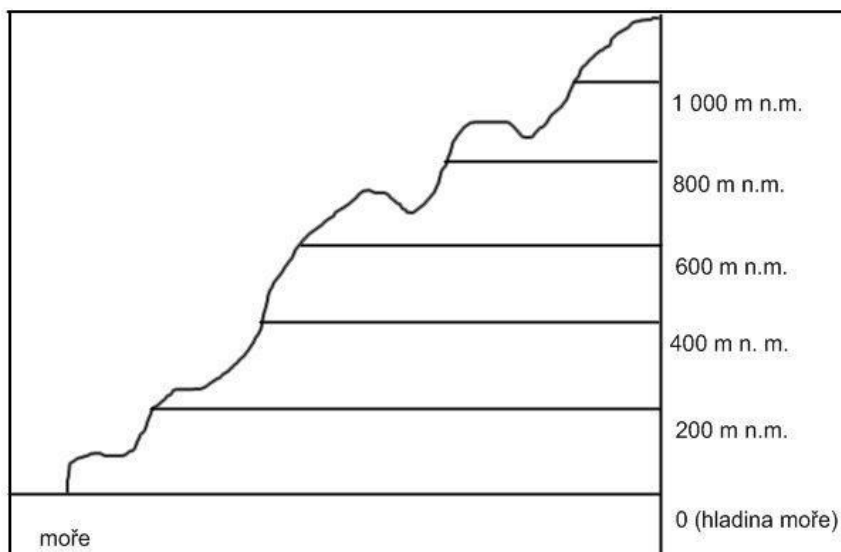
Značky na mapě

- pomocí nich jsou na mapě zakresleny další důležité údaje o krajině a objektech
- jejich souhrn je uveden v **legendě mapy**

Nadmořská výška, značky

/otázky a úkoly/

Úkol: Vybarvi a pojmenuj jednotlivé výškové stupně krajiny.

Úkol: Zakroužkuj správnou odpověď.

Čím nižší je nadmořská výška, tím je zelená barva na mapě: světlejší - tmavší

Čím je pohoří vyšší, tím je hnědá barva, která ho označuje: světlejší - tmavší

Čím je voda hlubší, tím je modrá barva na mapě: světlejší - tmavší

Pracuj s žákovskou mapou.

1. Jakou barvou na mapě je značena železnice?
2. Jakou barvou na mapě jsou značeny vodní plochy?
3. Jakou kótou je označena Sněžka?
4. Která je největší vodní plocha v jižních Čechách?
5. Kterým symbolem jsou označeny lázně, jeskyně a zámky? Namaluj:
6. Vyhledej a napiš alespoň 4 názvy českých lázní.
.....
.....
7. Vyhledej město, které leží v nejzápadnějším výběžku ČR.
8. Vyhledej řeku, která tvoří část státní hranice.

Práce s mapou, orientace na mapě

V krajině určíme světové strany pomocí **kompasu** nebo **buzoly**. Skládají se ze směrové růžice a magnetické střílky. **Magnetická střílka** ukazuje vždy **k severu**. K přesnému určení polohy se používá **GPS** (čti dži pi es) **navigace**, která využívá družicový signál. Chceme-li se v krajině orientovat, musíme určit, kde právě jsme – na mapě i ve skutečnosti. Horní okraj mapy směřuje vždy k severu.

Určení směru cesty s kompasem a mapou:

1. Vyhledám na mapě místo, kde stojím (stanoviště).
2. Podle kompasu určím, kde je sever.
3. Mapu natočím horním okrajem k severu.
4. Podle mapy určím, kterým směrem mám jít.

Určení směru cesty s mapou bez kompasu:

1. Určím na mapě místo, kde stojím (stanoviště).
2. V krajině vyhledám dva orientační body, které jsou na mapě zakresleny (kostel, kopec, rybník, rozhledna).
3. Mapu natočím tak, aby orientační body na mapě směřovaly ke skutečným bodům v krajině.
4. Podle mapy určím směr, kterým mám jít.

Práce s mapou, orientace na mapě

/otázky a úkoly/

Úkol č. 1: Zakroužkuj správnou odpověď.

Sever najdeme na mapě:	a) nahoře	b) dole	c) vpravo	c) vlevo
Západ najdeme na mapě:	a) nahoře	b) dole	c) vpravo	c) vlevo
Jih najdeme na mapě:	a) nahoře	b) dole	c) vpravo	c) vlevo
Východ najdeme na mapě:	a) nahoře	b) dole	c) vpravo	c) vlevo

Úkol č. 2: Zakroužkuj správnou odpověď.

Orientujeme-li se na mapě bez kompasu, vyhledáme:

- a) orientační body b) legendu c) měřítko

K severu směřuje vždy:

- a) levý okraj mapy b) horní okraj mapy c) dolní okraj mapy

Magnetická střílka ukazuje:

- a) na sever b) na východ c) na jih

3. JÍZDNÍ ŘÁD

- slouží k vyhledávání spojů prostředků hromadné dopravy (autobusů, vlaků, letadel, lodí, lanovek)
- obsahují číslo spoje, jednotlivé stanice a vzdálenosti, čas, různé značky

Jízdní řád

/otázky a úkoly/

Pracuj s cvičným jízdním řádem, odpovídej na otázky.

BUS

(Cvičný jízdní řád pro potřeby škol.)

Liberec–Turnov–Hradec Králové–Brno

1	5	3	km	Tč		2	4
	†	N				S	
5.10	6.50		0	1	od Liberec, aut. nádr. MHD	př	18.05
5.35	7.15	7.15	24	2	Turnov, žel. st.	▲	17.40 17.40
5.37	7.17	7.17	25	3	Turnov, aut. nádr.		17.35 17.35
6.05	7.45	7.45	50	4	Jičín, aut. st.		17.05 17.05
6.30	8.10	8.10	74	5	▼ Hořice, nám.		16.40 16.40
6.54	8.35	8.35			př	od	16.15 16.15
			98	6	Hradec Králové MHD		
7.25	8.40	8.40			od	př	15.44 15.44
7.50	9.05	9.05	121	7	Holice, aut. nádr.	▲	15.19 15.21
8.10	9.25	9.25	139	8	Vysoké Mýto, aut. nádr.		14.59 15.00
8.30	9.45	9.45	156	9	Litomyšl, aut. nádr.		14.39 14.41
8.50	10.35	10.35	175	10	Svitavy, aut. nádr.		14.17 14.20
			192	11	Brněnec, Mor. Chrastová, pošta		13.55
9.20	11.02	11.02	202	12	Letovice, aut. st.		13.45 13.50
9.55	11.35	11.35	241	13	▼ Brno, Královo Pole Husitská MHD		
10.10	11.50	11.50	246	14	př Brno, ÚAN Zvonařka } od		13.00 13.05

S jezdí v sobotu, pokud není státem uznaný svátek
† jezdí v neděli a státem uznaný svátek

jezdí v pracovních dnech
N jezdí v † před

1. Odkud a kam jezdí tento autobus?
2. Jaké je číslo tohoto spoje?
3. Jak daleko je to z Liberce do konečné stanice?
4. V kolik hodin stává autobus vyjíždějící z Brna, ÚAN Zvonařka ve 13.05 ve Vysokém Mýtu?
5. V kolik hodin vyjíždí první spoj z Liberce do Brna v pracovní dny?
6. Namaluj značku pro spoj, který jede v neděli a státem uznaný svátek.
7. V kolik hodin vyjíždí autobus v sobotu z Letovic do Jičína?
8. Jaké číslo má spoj, vyjíždějící z Brna, ÚAN Zvonařka ve 13.00?
9. Jezdí tento spoj v pracovních dnech?

4. ČR – POLOHA, ROZLOHA, POČET OBYVATEL

Základní údaje

- vnitrozemský stát
- rozloha: 79 000 čtverečních kilometrů
- 10 milionů obyvatel
- žijí zde Češi, Moravané, Slezané a příslušníci národnostních menšin (Poláci, Romové...)
- úředním jazykem je čeština
- člen EU od 1. května 2004
- sousední státy: Polsko, Slovensko, Rakousko, Německo

Historické země (dřívější rozdělení země)

- Čechy, Morava, Slezsko

ČR – poloha, rozloha, počet obyvatel

/otázky a úkoly/

1. Jakým státem je ČR?
2. Jaká je rozloha ČR?
3. Kolik obyvatel má ČR?
4. Odkdy je ČR členem EU?
5. Jaký je úřední jazyk?

Podle příruční mapy napiš k číslům názvy sousedních zemí a k písmenům názvy historických zemí v ČR.

- 1 A
- 2 B
- 3 C
- 4

5. POVRCH ČESKÉ REPUBLIKY

Pohraniční pohoří

Krajina s nadmořskou výškou nad 300 m se nazývá hornatina - hory. Pohoří tvoří přirozené hranice ČR.

Česká pohoří:

POHOŘÍ	NEJVYŠŠÍ HORA	NADMOŘSKÁ VÝŠKA
Krkonoše	Sněžka (nejvyšší hora ČR)	
Jizerské hory	Smrk	
Lužické hory	Luž	
Krušné hory	Klínovec	
Český les	Čerchov	
Šumava	Plechý	
Bílé Karpaty	Velká Javořina	
Moravskoslezské Beskydy	Lysá hora	
Jeseníky	Praděd	
Orlické hory	Velká Deštná	

Pohraniční pohoří

/otázky a úkoly/

1. Vyhledej v žakovské mapě jednotlivá pohoří s nejvyšší horou a doplň do tabulky nadmořskou výšku.

2. Rozhodni, správnou odpověď zakroužkuj:

Nejvyšší hora ČR se nazývá: a) Klínovec b) Sněžka c) Lysá hora

Na severu ČR se nachází: a) Krkonoše b) Jeseníky c) Šumava

Západně od Krkonoš leží: a) Moravskoslezské Beskydy b) Jizerské hory c) Bílé Karpaty

Plechý je nejvyšší hora: a) Šumavy b) Jizerských hor c) Jeseníků

Vnitrozemská pohoří

POHOŘÍ	NEJVYŠŠÍ HORA	NADMOŘSKÁ VÝŠKA
České středohoří	Milešovka	
Brdy	Tok	
Českomoravská vrchovina	Javořice	

Úkol: Vyhledej na mapě pohoří, nejvyšší horu a do tabulky zapiš nadmořskou výšku.

Nížiny

- jsou místa s nadmořskou výškou pod 200 m n. m.
- rozkládají se kolem větších řek
- půda je úrodná, vhodná k zemědělství

NÍŽINA	ŘEKA V OKOLÍ
Polabská nížina	
Hornomoravský úval	
Dolnomoravský úval	
Dyjskosvratecký úval	

Úkol: Vyhledej nížiny na mapě a dopiš do tabulky řeku (řeky), která se v blízkosti nachází. Namaluj nebo nalep obrázek týkající se učiva o povrchu ČR.

6. ČR VODSTVO – ČÁSTI ŘEKY, POVODÍ, ÚMOŘÍ, ROZVODÍ

Části řeky

Pramen = začátek řeky. **Soutok** = místo, kde se řeky spojují. **Přítok** = menší z obou řek. **Ústí** = místo, kde se řeka vlévá do moře (do jiné řeky).

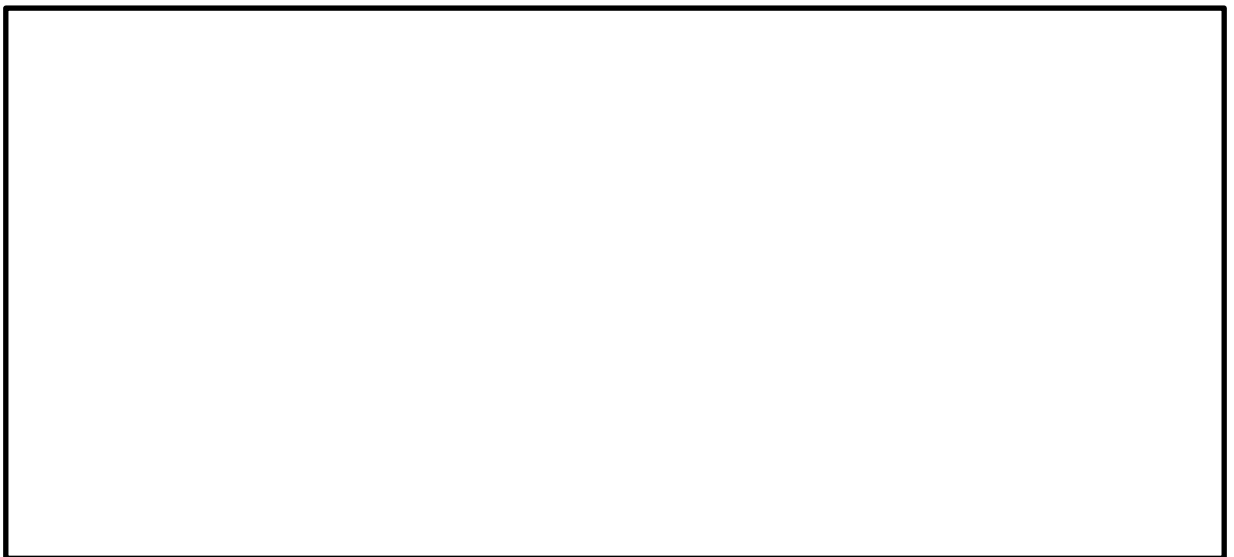
Při toku řeky rozeznáváme:

- horní tok (rychlý proud)
- střední tok (mírnější proud)
- dolní tok (klidný proud, široké koryto)

ČR Vodstvo – části řeky

/otázky a úkoly/

Načrtni řeku od pramene k ústí tak, aby bylo možné doplnit názvy: **ústí, pramen, střední tok, horní tok, soutok, přítok, pravý břeh, levý břeh.**

Povodí

= území, z něhož odvádí vody jedna řeka

Úmoří

= území, odkud odtéká voda do jednoho moře

Rozvodí

= hranice mezi povodími nebo úmořími

ČR Vodstvo – části řeky, povodí, úmoří, rozvodí

/otázky a úkoly/

1. Jak se nazývá území, z něhož odvádí vody jedna řeka?
2. Jak se nazývá začátek řeky?
3. Jak se nazývá místo, kde se řeka vlévá do moře?
4. Jak se nazývá místo, kde se řeky spojují?
5. Jak se nazývá území, odkud odtéká voda do jednoho moře?
6. Jak se nazývá hranice mezi povodími nebo úmořími?

ČR VODSTVO – ŘEKY

Labe

- pramení v Krkonoších, ústí do Severního moře
- největší **pravé přítoky** jsou: Cidlina, Jizera, Ploučnice
- největší **levé přítoky** jsou: Metuje, Orlice, Chrudimka, Vltava, Ohře, Bílina

Vltava

- je nejdelší řekou ČR (naše národní řeka)
- pramení na Šumavě, vlévá se do Labe
- největší **pravé přítoky** jsou: Malše, Lužnice a Sázava
- největší **levé přítoky** jsou: Otava, Berounka

Morava

- pramení v pohoří Králický Sněžník
- na hranicích se Slovenskem se vlévá do Dunaje, ten odvádí vodu do Černého moře
- největším **pravým přítokem** je Dyje, dále Haná
- největším **levým přítokem** je Bečva, dále Desná, Oskava

Odra

- pramení v Oderských vrších
- odvádí vodu přes Polsko do Baltského moře
- **pravé přítoky** jsou: Ostravice, Olše
- **levý přítok**: Opava

ČR Vodstvo – řeky

/otázky a úkoly/

Podle mapy VODSTVO ČR v učebnici Alter na str. 23 napiš k číslům názvy řek:

1		8	
2		9	
3		10	
4		11	
5		12	
6		13	
7			

ČR VODSTVO – JEZERA, RYBNÍKY, NÁDRŽE

Jezera

- přirozeně vzniklé vodní nádrže
- největší jezera ČR jsou na Šumavě: **Černé a Čertovo**
- jsou i v podzemí Moravského krasu

Rybníky

- uměle vybudované vodní nádrže člověkem za účelem rekreace nebo chovu ryb
- nejznámější jsou jihočeské rybníky: **Rožmberk, Svět, Bezdrev**

Přehradní nádrže

- uměle vytvořená vodní díla za účelem ochrany před povodněmi
- v podzemí jsou vybudovány vodní elektrárny
- mohou sloužit i jako zásobárna pitné vody ne k rekreaci

Nejznámější přehrady na Vltavě: **Lipno, Orlík, Slapy**, na Želivce: nádrž **Švihov** (zásobuje Prahu pitnou vodou), na Ohři: **Nechranice**, na Jihlavě: **Dalešice**

ČR Vodstvo – jezera, rybníky, nádrže
/otázky a úkoly/

1. Jak se nazývají největší jezera ČR?
2. Kde leží naše nejznámější rybníky?
3. K jakému účelu byly vybudovány přehradní nádrže?
.....
.....
4. Dopln informace do tabulky.

PŘEHRADA	ŘEKA
Orlík	
	Jihlava
Švihov	
	Ohře
Lipno	
	Jihlava

DŮ: Namaluj nebo nalep obrázek týkající se učiva o vodstvu ČR.

7. MĚSTA

Vznik, vývoj a současná podoba měst

Nejstarší města začala vznikat od **11. století**. Vznikala:

- na křižovatkách obchodních cest
- blízko řek
- tam, kde se těžila ruda tzv. horní města (nejbohatší)

Byla zakládána panovníkem (královská města) nebo šlechtici (města poddanská). Ve městě se soustřeďovali **řemeslníci a obchodníci**. K velkému rozvoji měst dochází **v 19. století**, kdy vznikají **továrny**. Ve 20. st se rozvíjí průmysl a staví se rozsáhlá panelová sídliště. Občané města si volí městské zastupitelstvo (řídí chod města), v čele stojí **starosta**, ve větších městech **primátor**.

Historické památky

- = cenné stavby: kostely, chrámy, radnice, domy, náměstí s podloubím a kašnou nebo morovým sloupem
- pro jejich zachování jsou vyhlášeny **městskou památkovou rezervací**

Města – vznik, vývoj, současná podoba

/otázky a úkoly/

1. Kdy začínají vznikat nejstarší města?
2. Na kterých místech vznikala nejstarší města?
.....
.....
3. Které stavby patří k nejčastějším historickým památkám?
4. Kde byla zakládána horní města?
5. Čím se zabývá městské zastupitelstvo a kdo stojí v jeho čele?
.....
.....

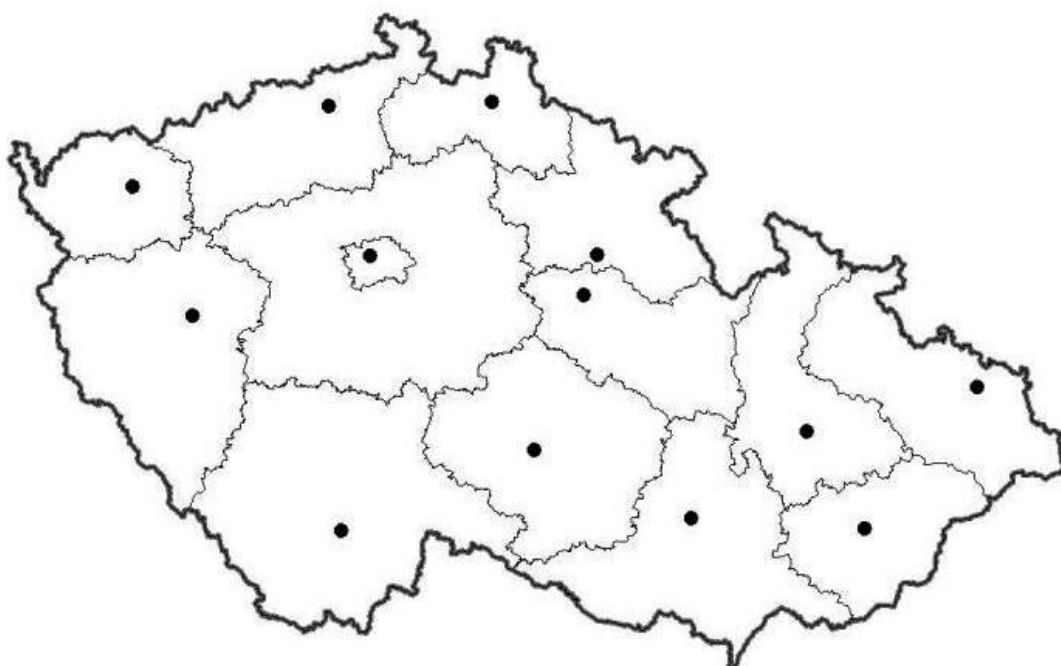
Členění území ČR

V roce 2000 bylo zřízeno **14 krajů**. Každý kraj má své **krajské město** a **krajský úřad**. Hlavou každého kraje je **hejtman**, hlavou Prahy je **primátor**.

Členění území ČR

/otázky a úkoly/

Prohlédni si mapku krajů ČR a vepiš do ní čísla, kterými jsou označeny názvy krajů pod mapkou. K názvům krajů doplň podle příruční obecně zeměpisné mapy ČR názvy krajských měst.

<http://www.zemepis.com/smkrajem.php>

1. Jihomoravský kraj	2. Jihočeský kraj
3. Královéhradecký kraj	4. Karlovarský kraj
5. Liberecký kraj	6. Olomoucký kraj
7. Moravskoslezský kraj	8. Pardubický kraj
9. Plzeňský kraj	10. Středočeský kraj
11. Ústecký kraj	12. Kraj Vysočina
13. Zlínský kraj	14. Hlavní město Praha

Významná města

Hradec Králové

- dříve sídlo českých královen
- leží na soutoku Labe a Orlice ve východních Čechách
- sídlí zde vysoké školy, např. lékařská a farmaceutická fakulta
- výroba světoznámých klavírů značky Petrof

Pardubice

- leží na Labi
- středisko chemického a potravinářského průmyslu (výroba perníku)
- dopravní křižovatka
- slavné jsou pardubické dostihy
- známé jsou motocyklové plochodrážní závody Zlatá přilba

Liberec

- sídlí na úpatí Ještědu
- vysokoškolské město (Technická univerzita)
- výroba automobilových součástek
- stavební a textilní průmysl
- středisko zimních sportů a cykloturistiky

Ústí nad Labem

- průmyslové severočeské město
- rozvinut chemický průmysl
- je zde velký říční přístav
- sídlí zde Univerzita Jana Evangelisty Purkyně

Plzeň

- královské město na soutoku Mže, Radbuzy, Úhlavy a Úslavy
- rozvinut průmysl elektrotechnický, těžké strojírenství (výroba vlaků, autobusu, tramvají...) a pivovarnictví (Gambrinus, Prazdroj)
- sídlo Západočeské univerzity

České Budějovice

- leží na soutoku Vltavy a Malše
- průmyslové město proslulé výrobou tuže Koh-i-noor a výrobou piva (Budějovický Budvar)
- nedaleko leží zámek Hluboká a jaderná elektrárna Temelín

Olomouc

- leží na březích řeky Moravy v Hornomoravském úvalu
- rozvinut potravinářský průmysl (Olomoucké tvarůžky, výroba v Lošticích na Olomoucku)
- mnoho historických památek, vysoké školy
- každoroční výstava květin (Flora Olomouc)

Ostrava

- středisko severní Moravy
- leží na soutoku Odry, Opavy a Ostravice
- rozvinut hutnický průmysl a těžba černého uhlí (nyní omezena)
- vysoké školy

Významná města

/otázky a úkoly/

1. Ve kterém městě se vyrábějí světoznámé klavíry Petrof?
2. Čím jsou proslulé Pardubice?
3. Ve kterých městech se vyrábí pivo?
4. Kterou pochutinou je proslavena Olomouc?
5. Které město pořádá každoročně výstavu květin?
6. Jak se jmenuje zámek, který najdeme v blízkosti Českých Budějovic?
7. Krajina, kterého města je poznamenána těžbou černého uhlí?

Praha

Údaje doplň podle mapy Prahy.

Počet obyvatel: **Rozloha:**

Poloha: rozkládá se na Pražské plošině po obou březích řeky

ve středu Čech.

Vládli zde knížata, králové, císaři a prezidenti.

Nejstarší části Prahy

Pražský hrad, Hradčany, Malá Strana, Staré Město

Mosty přes řeku Vltavu (názvy vypiš z mapy Prahy)

.....

.....

.....

Historické památky Prahy

Pražský hrad

- největší hradní komplex na světě
- nejstarší historická památka (vybudováno přemyslovskými knížaty)
- sídlo prezidenta
- jsou zde uloženy korunovační klenoty
- dominantu tvoří chrám svatého Víta

Vyšehrad

- je historické opevnění na skále nad pravým břehem řeky Vltavy
- součástí je chrám sv. Petra a Pavla a hřbitov, kde jsou pochovány nejvýznamnější české osobnosti

Karlův most

Předchozí most = Juditin most. (v r. 1342 stržen při tání sněhu)

- je 515 m dlouhý
- začal se stavět za vlády Karla IV.
- je tvořen 16 oblouky a ozdoben 30 sochami

Staroměstské náměstí

- lidově Staromák
- uprostřed stojí pomník Jana Husa
- součástí je Staroměstská radnice a Staroměstský orloj

Národní divadlo

- poprvé otevřeno 11. června 1881 operou Libuše
- 12. srpna 1881 vyhořelo
- 18. listopadu 1883 znovu otevřeno
- na oponě napsáno Národ sobě
- bylo postaveno ze sbírek lidu

Václavské náměstí (Václavák)

- 682 m dlouhé
- původní název **Koňský trh**
- dominantu tvoří socha sv. Václava
- za sochou se nachází Národní muzeum

Praha – historické památky

/otázky a úkoly/

1. Kde sídlí prezident?
2. Jak se jmenuje chrám na Pražském hradě?
3. Jak se nazývá historické opevnění na skále nad pravým břehem řeky Vltavy?
.....
4. Jak se nazývá most, který nahradil most Juditin? Kdo ho nechal postavit? Co se na něm nachází?
.....
.....
.....
5. Kde najdeme Národní muzeum? Co se nachází před ním?
.....
.....
6. Co je napsáno na oponě Národního divadla? Kdo financoval výstavbu tohoto divadla?
.....
.....
7. Co obdivují lidé na Staroměstském náměstí?
.....
.....
8. Na plánu Prahy vyhledej další 3 náměstí Prahy.

.....

.....

Praha současná

- hlavní město ČR
- sídlo prezidenta, parlamentu, senátu a vlády
- mají zde svá zastupitelství (= vyslanectví) cizí státy

Praha – středisko kultury a vzdělanosti

Divadla: Národní, Stavovské, Vinohradské, Karlínské, Spejbla a Hurvínka...

Pražské jaro - mezinárodní hudební festival

- je přehlídkou světové hudební kultury a jejich nejnovějších trendů
- koná se každoročně v Praze od 12. 5. (výročí úmrtí B. Smetany) do 4. 6.

Karlova univerzita, muzea (Technické), knihovny, botanická zahrada, rozlehlé parky, stadiony (Strahovský), zoologická zahrada

Praha – středisko obchodu, průmyslu a cestovního ruchu

Obchodní domy, hotely, restaurace, nákupní centra, ČKD Praha, Staropramen (pivo)

Praha – středisko dopravy

Městská hromadná doprava (tramvaje, autobusy), železniční, metro, letiště Václava Havla, na Vltavě říční přístav

Praha současná

/otázky a úkoly/

1. Kdo sídlí v Praze kromě prezidenta?

.....

2. Jmenuj tři pražská divadla.

.....

3. Jak se nazývá mezinárodní hudební festival, konaný každoročně od 12.5. do 4.6.

v Praze? Proč se koná právě v tomto období?

.....

.....

4. Po kom je pojmenované letiště v Praze?

5. Který dopravní prostředek najdeme na našem území jenom v Praze?

Brno

- 2. největší město ČR
- centrum soudní moci (sídlo Nejvyššího soudu a Ústavního soudu ČR)
- středisko jižní Moravy
- leží na soutoku řek Svatky a Svitavy, pod vrchem Petrov
- průmysl: traktory Zetor, zbrojní výroba, potravinářský průmysl
- konání mezinárodních veletrhů
- doprava: silniční a železniční (mezinárodní význam), letecká
- závody motocyklů – Masarykův okruh
- průmyslové čtvrti: Židenice, Královo Pole, Líšeň
- středisko kultury a vzdělání – vysoké školy, divadla (nejstarší Janáčkovo), kina, knihovny
- kulturní památky: Petrov, Špilberk, Stará radnice, náměstí Svobody a Zelný trh....

Brno

/otázky a úkoly/

Zakroužkuj správnou odpověď:

1. Kterou památku v Brně nenajdeš?

- a) Špilberk b) Švihov c) Petrov

2. Které divadlo v Brně je nejstarší?

- a) Reduta b) Janáčkovo c) Bolka Polívky

3. Brno je správním střediskem

- a) Jihomoravského kraje b) Kraje Vysočina c) Severomoravského kraje

4. Brno leží na soutoku řek

- a) Svatky a Moravy b) Svatky a Svitavy c) Svitavy a Moravy

5. Brno proslulo jako dějiště motoristických závodů konaných na

- a) Palackého okruhu b) Masarykově okruhu c) Mahenově okruhu

6. Dochovaný hrad nad Brněnskou přehradou se jmenuje

- a) Veveří b) Vysoká c) Špilberk

7. Dominantou Brna je katedrála sv.

- a) Petra a Jiřího b) Petra a Pavla c) Pavla a Jiřího

8. Hrad Špilberk býval

a) vězením

b) sídlem panovníka

c) skladištěm vraků

8. POČASÍ A PODNEBÍ

Počasí

= okamžitý stav ovzduší. Je dáno:

- **teplotou vzduchu**, měříme v Celsiových stupních
- **srážkami** = déšť, kroupy, sníh, rosa, jinovatka...
- **prouděním vzduchu** = síla, směr a rychlost větru
- **slunečním svitem** = jasno, polojasno, zataženo

Podnebí

= dlouhodobý stav počasí na určitém místě. Je ovlivněno:

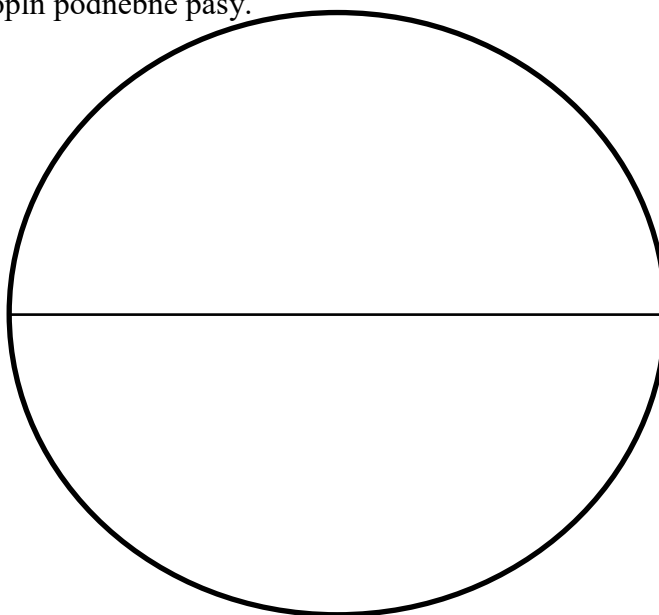
- vzdáleností místa od rovníku
- vzdáleností od moře
- nadmořskou výškou

Počasí a podnebí

/otázky a úkoly/

Podle učebnice na str. 29 doplň podnebné pásy.

rovník

Červeně vyznač pásy, kde bývá nejtepleji. Modře, kde je nejchladnější počasí.

ČR leží v **mírném podnebném pásu**. Počasí je proměnlivé, vystřídají se **čtyři roční období**.

Jaro – 21.3. (20.3.) jarní rovnodennost

Léto – 21.6. nejdelší den a nejkratší noc

Podzim – 23.9.(22.9.) podzimní rovnodennost

Zima – 21.12. nejkratší den a nejdelší noc

Podle výškové členitosti krajiny rozlišujeme u nás: **teplé, mírně teplé a chladné oblasti**.

Počasí a podnebí

/otázky a úkoly/

1. Co je počasí?

2. Čím je počasí ovlivněno?

.....

3. Co je podnebí?

4. V jakém podnebném pásu leží ČR?

5. Jaké oblasti rozlišujeme podle výškové členitosti krajiny?

.....

.....

K legendě domaluj značky počasí:

jasno

polojasno

zataženo

vítr

vichřice

děšť

bouřka

sníh

DÚ: Z předpovědi o počasí v televizi nebo v tisku zjisti aktuální stav počasí na jižní Moravě a запиš:

Počasí dne:

Obloha: nakresli značku:

Teplota v nocipřes den:

Srážky: Nakresli značku:

Biozátěž:

9. PŮDY A ZEMĚDĚLSTVÍ

Půda

- je zdrojem obživy
- vznikala zvětráváním a rozpadem hornin v důsledku působení vody, vzduchu, změnami teplot a ovzduší
- je obohacena i odumřelými částmi rostlin a živočichů = **humus**
- obsahuje: vzduch, vodu, rostlinné a živočišné mikroorganismy

Druhy půd

1. **černozem** – nejúrodnější (nížiny), bohatá na živiny
2. **hnědozem** – méně úrodná (nižší vysočiny), obsahuje méně humusu
3. **podzol** – neúrodná (vysočiny, hory), půda šedé barvy

Zemědělství

- jeho rozvoj je závislý na přírodních podmínkách (teplota, srážky, kvalita půdy)
- zemědělská výroba se dělí na: **rostlinnou** a **živočišnou**
- **nížiny**: pšenice, ječmen, kukuřice, cukrová řepa, ovoce, zelenina, vinná réva
- **vrchoviny**: oves, len, brambory, na pastvinách krávy, ovce, chov prasat, drůbeže, včel
- **v krajině rybníků**: chov kaprů a vodní drůbeže
- **v oblasti lesů**: dřevo

Zemědělství na jižní Moravě

- pěstování obilnin: pšenice, ječmen, kukuřice
- zelenina: okurky, papriky, rajčata
- ovoce: broskve, meruňky, **vinná réva**
- chov prasat, vodní drůbeže, kuru domácího
- chovné rybníky: Pohořelice

Půda a zemědělství

/otázky a úkoly/

1. Co je humus?
2. Proč je půda důležitá?
3. Jak se nazývá nejúrodnější půda?
4. Co je podzol, jakou má barvu?
5. Jak dělíme zemědělskou výrobu?
6. Jaká zvířata se chovají na jižní Moravě?
7. Které plodiny jsou typické pro pěstování na jižní Moravě?.....
-

10. NEROSTNÉ BOHATSTVÍ A PRŮMYSL

Nerostné suroviny = suroviny, které nám poskytuje **neživá příroda**. V ČR se nachází naleziště **uhlí, vápence, kaolinu, sklářských písků a stavebního kamene**

- **Hnědé uhlí:** těží se v povrchových dolech na severozápadě Čech (Most, Sokolov), zásobuje elektrárny.
- **Černé uhlí:** těží se v hlubinných dolech v ostravsko-karvinském revíru (těžba utlumena).
- **Kaolin:** okolí měst Karlovy Vary, Plzeň, Znojmo (používá se k výrobě porcelánu a keramiky).
- **Vápenec:** střední Čechy a Morava, využívá se ve stavebnictví – vápno, cement, obkladový kámen.
- **Ropa:** okolí Hodonína (malé množství).

Nerostné bohatství

/otázky a úkoly/

1. Odkud získáváme nerostná bohatství?
2. Která naleziště se nacházejí na území ČR?
-
3. Co se těží v hlubinných dolech?
4. K čemu se používá kaolin?

Průmysl

Základem průmyslu je **výroba**. Výrobky vyrábějí průmyslové **závody**, které k výrobě potřebují:

- suroviny
- energii
- kvalifikované zaměstnance
- dopravní síť

Průmysl na jižní Moravě

- **strojírenský**: Brno (První brněnská strojírna, traktory Zetor), Blansko (ČKD)
- **elektrotechnický** (Siemens Drásov)
- **potravinářský**: zpracování masa, konzervárny ovoce a zeleniny (Znojmo, Fruta), cukrovary, pivovary (Starobrnno, Černá Hora) a mnoho velkovýrobců vína (Znovín Znojmo, Vinium Velké Pavlovice)
- **chemický a farmaceutický**: Brno (Lachema)

Průmysl

/otázky a úkoly/

1. Co potřebují průmyslové závody ke své výrobě?
.....
2. Čím se zabývá potravinářský průmysl na jižní Moravě?
.....
3. Které dvě nejznámější značky piva se vyrábějí na jižní Moravě?
.....
4. Čím se zabývá Vinium Velké Pavlovice?
5. Jmenuj dva strojírenské podniky jižní Moravy.
.....

11. ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ

Členění krajiny

- **Přírodní**: téměř nedotčená člověkem, najdeme ji v rezervacích (= chráněná krajinná oblast)

- **Kulturní:** přetvořená člověkem se zachovalou přírodou např. jihočeské rybníky
- **Umělá:** vytvořená člověkem např. sídliště, pozemní komunikace
- **Zdevastovaná:** např. dolováním, průmyslem, ukládáním odpadků

Chráněné krajinné oblasti

- oblast se zachovalou přírodou
- platí zde přísná pravidla ochrany přírody
- omezena hospodářská činnost

Životní prostředí

/otázky a úkoly/

1. Co je rezervace, jakou přírodu zde najdeme?.....
.....
2. Čím si lidé devastují krajinu?.....
.....
3. Napiš 3 pravidla ekologického chování člověka k životnímu prostředí.
.....
.....
.....

Chráněná území ČR

1. **Chráněné krajinné oblasti:** Beskydy, Jeseníky, Pálava, Moravský kras...
2. **Národní parky:** Krkonošský národní park, Národní park Šumava, Národní park České Švýcarsko, Národní park Podyjí

Životní prostředí

/otázky a úkoly/

1. Napiš 5 pravidel chování v Krkonošském národním parku.
.....
.....
.....
.....

.....

.....

.....

2. Vypiš nejznámější chráněné druhy rostlin a živočichů na území ČR podle učebnice přírodovědy Rozmanitost přírody 4/1 Alter. Jak se k nim budeme chovat?

Rostliny:

.....

.....

Chování:

.....

.....

Živočichové:

.....

.....

.....

.....

Chování:

.....

.....

3. Obkresli si mapku ČR a vyznač červeně, podle schematické mapy Chráněná území ČR, národní parky, zeleně chráněné krajinné oblasti.

12. NÁŠ DOMOV

Název města:

Rozloha: Počet obyvatel:

Leží v kraji:

Krajské město: Okres:

Starosta našeho města se jmenuje:

V blízkosti leží další obce:

.....

.....

Naše město leží v nížině – vysočině, která se jmenuje:

V blízkém okolí se nachází vrchol:

Podnebí je:

Městem protéká řeka:, škola Kom. leží na jejím
pravém – levém břehu.

Do této řeky se vlévá zleva – zprava

Zemědělci zde pěstují:

.....

V našem městě se vyrábí:

.....

.....

Nejbližší chráněná krajinná oblast, NP se nazývá:

.....

Památky:

.....

.....

.....

Zajímavosti:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

13. ÚVOD

Pravěk

- o životě pravěkých lidí se dovídáme z **archeologických vykopávek**
- žili v **tlupách** ve volné přírodě, v jeskyních, v chatrčích
- živili se **sběrem** lesních plodů a **lovem** divoké zvěře
- zbraně si vyráběli z kostí, kamene = **doba kamenná**, později z kovu = **doba bronzová**, ze železa = **doba železná**
- postupem času se začali zabývat: **zemědělstvím** (domácí zvířata, pole), **řemesly** (hrnčířství)
- věřili v **bohy** (dary a oběti)

První obyvatelé českých zemí: **Keltové, Bójové, Germáni**, v 5. - 6. století přichází první **slovanské kmeny**.

Pravěk

/otázky a úkoly/

1. Odkud se dovídáme o životě pravěkých lidí?
2. Kde bydleli?
3. Z čeho si zhotovovali nástroje?
4. V co věřili a jak se snažili získat jejich přízeň?
5. V kterém století přišly na naše území slovanské kmeny?

DÁVNÍ SLOVANÉ

Slované

- první lidé trvale osídlující naši zemi (5. století)
- byli **pastevci a zemědělci**
- nástroje vyráběli **ze dřeva**
- vyráběli keramiku a uměli **tkát látku**
- stavěli si **zemnice a osady**
- před nepřáteli stavěli **opevněná hradiště**
- začal **výměnný obchod** = vyměňovaly si zboží
- uznávali mnoho **bohů**

Kupec Sám

- sjednotil Slované a dovedl je k vítězství proti nepřátelským Avarům → **Sámová říše** (7. století)
- po smrti Sámova říše zaniká

Slované

(otázky a úkoly)

1. Kdo byli první lidé, kteří se na našem území usadili?
2. Jak se chránili před nepřáteli?
3. Kdo je vedl v boji proti Avarům?
4. Věřili Slované v jednoho nebo více bohů?
5. Co jsou zemnice?

Velkomoravská říše

- **první stát** na našem území
- vzniká v **9. století** na Moravě a západním Slovensku
- Slované se opět sjednocují na obranu proti cizím útočníkům
- vládne rod Mojžírovců, **kníže Mojmír**
- stavějí se opevněné dvorce, později hradiště
- rozvíjí se **řemesla**: hrnčířství, kovářství, výroba zbraní a šperků
- rozvíjí se **obchod**

Velkomoravská říše

(otázky a úkoly)

1. Kdy vznikl na našem území první opravdový stát?
2. Proč se slovanské obyvatelstvo opět sjednocuje?
.....
3. Který rod se ujímá vlády?
4. Která řemesla se rozvíjela?
.....

Konstantin a Metoděj

- učení bratři ze Soluně
- pozval je kníže Rastislav, aby u nás šířili křesťanství = víra v jednoho boha
- kázali ve slovanském jazyce
- Konstantin sestavil slovanské písmo = hlaholici, přeložil do slovanského jazyka bibli (=křesťanská kniha), později přijal jméno Cyril
- po smrti byli oba bratři prohlášeni za svaté

Kníže Svatopluk

- za jeho vlády dosáhla Velkomoravská říše největšího rozmachu
- po smrti K + M byli jejich žáci vyhnáni ze země a opět se káže a píše latinsky
- po smrti knížete podléhá Velkomoravská říše nájezdům kočovných Maďarů, rozpadá se

Konstantin a Metoděj

(otázky a úkoly)

1. Proč povolal kníže Rastislav slovanské věrozvěsty? Jak se jmenovali?.....
.....
2. Co je hlaholice a kdo ji sestavil?
.....
3. Jak se nazývá kniha křesťanů?
4. Jaké jméno přijal Konstantin?
5. Kdo vládne po knížeti Rastislavovi?
6. Co se stalo za jeho vlády s žáky Konstantina a Metoděje?
.....
7. Jakým jazykem se káže?

14. V DOBÁCH PŘEMYSLOVSKÝCH KNÍŽAT

Staré pověsti České

Pověst – mívá pravdivé jádro (místo děje, postavy), vyprávěním lidí přidány fantastické rysy

O Čechovi

Podle dochovaných pověstí přivedl praotec Čech svůj kmen pod horu Říp. Rozhlédl se po krajině a rozhodl, že se zde usadí. Zemi pojmenovali na počest Čechy.

O Krokovi a jeho dcerách

Krok převzal vládu po smrti praotce Čecha. Sídli na hradě Budeč se svými třemi dcerami: **Kazi** (uměla léčit), **Tetou** a **Libuší** (uměla věštit). Nechal vystavět mohutný hrad – Vyšehrad. Po Krokově smrti se ujala vlády jeho nejmladší dcera Libuše. Žila na Vyšehradě, vládla moudře svému lidu.

O Přemyslovi

Libuše si vzala za manžela Přemysla Oráče. Přemysl se stal zakladatelem rodu Přemyslovců.

Staré pověsti České (otázky a úkoly)

Zakroužkuj správnou odpověď:

1. Pověst je:	5. Po Krokově smrti se ujala vlády:
a) zcela vymyšlená	a) Kazi
b) zcela pravdivá	b) Teta
c) částečně pravdivá i vymyšlená	c) Libuše
2. Praotec Čech přivedl svůj kmen:	6. Kněžna Libuše si vzala za manžela:
a) pod horu Říp	a) Přemysla Oráče
b) pod horu Ještěd	b) Svatopluka
c) pod horu Sněžka	c) Bořivoje
3. Nástupcem praotce Čecha byl:	7. Přemysl Oráč se stal:
a) Lech	a) knížetem Čechů
b) Krok	b) králem Čechů
c) Libuše	c) prezidentem Čechů
4. Krok měl dcery:	8. Kazi uměla:
a) 2	a) malovat
b) 3	b) věštit
c) 4	c) léčit

Kníže Bořivoj (9. století)

- 1. doložený **přemyslovský panovník** v Čechách
- vzal si **Ludmilu** a přijali křest od Metoděje
- stavěl kostely, **šířil křesťanství**
- mniši a kněží přinášeli **vzdělanost**, objevují se **první knihy** – opisovaly se **ručně** husím brkem na pergamenové listy, počáteční písmo bylo ozdobné tzv. iniciála, měly náboženský obsah (modlitby, životopisy svatých) a později se psaly kroniky, které zaznamenávaly významné události

Románský sloh

- projevoval se v umění a ve stavitelství
- stavby měly silné zdi z pravidelných kvádrů
- malá okna s obloukem
- stavěly se **rotundy** – kostely kruhového tvaru
- **baziliky** – obdélníkového tvaru

Život na počátku 10. století

- prostí lidé žili v chatrčích, bohatí v kamenných domech
- stavělo se **v nížinách v okolí řek**
- hradiště se postupně měnila na kamenné hrady, kde žili panovníci
- kolem hradů se rozkládaly **tržní osady**, kde žili řemeslníci a obchodníci
- hrozilo nebezpečí vpádem nepřátel i rozpory mezi členy rodu

Kníže Bořivoj (otázky a úkoly)

1. Jak se jmenoval první přemyslovský panovník, v kterém století vládl?
2. Koho si vzal za svou manželku?
3. V kterém století vládl Bořivoj?
4. Kdo přinášel do země vzdělanost?
5. Jakým způsobem, čím a na co se psaly knihy?
6. V jakém slohu se stavělo?
7. Jaký tvar má rotunda?
8. Co se rozkládalo kolem hradů?

Kníže Václav a Boleslav

- byli to synové Vratislava I. a Drahomíry, vnuci Bořivoje a Ludmily
- oba vychovávala babička Ludmila, kterou Drahomíra nechala zavraždit

Kníže Václav

- byl moudrým, vzdělaným, statečným panovníkem
- usiloval o mír (odvádí německému králi poplatek)
- podporoval křesťanství – založil rotundu sv. Víta
- v r. 935 byl ve Staré Boleslavi zavražděn bratrem Boleslavem
- spolu s Ludmilou byl prohlášen za svatého
- stal se patronem české země
- později se stal symbolem českého státu
- **28. 9. Václav - Den české státnosti**

Kníže Boleslav I.

- přivodil na českou zemi utrpení válek
- rozšířil panství na východ od Čech

Kníže Václav a Boleslav (otázky a úkoly)

1. Kdo vychovával Václava?
2. Jakým panovníkem Václav byl?
.....
3. Jak se nazývala rotunda, kterou Václav založil?
4. Kým a proč byl Václav zavražděn?
.....

Svatý Vojtěch

- pocházel z rodu **Slavíkovců**, kteří sídlili v Libici
- byl velmi vzdělaný
- šířil křesťanství (prohlášen za svatého), zval mnišské řády, které zakládaly **kláštery**
- v době vyvraždění Slavíkovců knížetem Boleslavem II. pobýval v zahraničí, kde rovněž šířil křesťanství, později je také zavražděn

Kníže Oldřich a Božena

- Oldřich je syn Boleslava II
- byl vášnivým lovcem (pověst o svatém Prokopovi)
- oženil se s **Boženou**, se kterou měl syna **Břetislava**
- za vlády Oldřicha byla k Čechám připojena **Morava**

Břetislav a Jitka

- Břetislav patřil k **nejslavnějším českým knížatům**
- spravoval Moravu
- unesl krásnou **Jitku** (dcera německého velmože), vzal si ji za manželku
- pro bezpečnost začal budovat **strážní hrady**
- stanovil, že pražským knížetem se stane vždy nejstarší syn = **stařešinský zákon**

Kosmova kronika

- nejstarší česká kronika psaná latinsky = **nejvzácnější literární dílo**
- autorem je **Kosmas** = vzdělaný člověk
- zaznamenal „bájná vypravování starců“, ale i skutečnosti dané doby

Knížata, Kosmova kronika (otázky a úkoly)

Zakroužkuj správnou odpověď:

1. Morava byla svěřena do péče: a) knížete Přemysla b) knížete Břetislava c) knížete Mojmíra	2. Svatý Vojtěch pocházel z rodu: a) Mojmírovců b) Slavníkovců c) Přemyslovců
3. Břetislav si vzal za manželku: a) Jitku b) Libuši c) Boženu	4. Zaslouhou sv. Vojtěcha byly zakládány: a) kláštery b) školy c) města

5. O událostech z našich dějin se dozvídáme: a) z pohádek b) z kronik c) z vyprávění	6. Kníže Oldřich si vzal za manželku: a) Kazy b) Libuši c) Boženu
7. Kosmas nebyl: a) vzdělaný b) kronikář c) poustevník	8. Kníže Oldřich připojil k Čechám: a) Moravu b) Slovensko c) Polsko
9. Kosmova kronika je napsána: a) hebrejsky b) latinsky c) staroslověnsky	10. Syn Oldřicha a Boženy se jmenoval: a) Boleslav b) Břetislav c) Bořivoj

15. ZA VLÁDY PŘEMYSLOVSKÝCH KRÁLŮ

Přemysl Otakar I.

- korunován v roce 1212
- první přemyslovský král s dědičným královským titulem = **Zlatá bula sicilská**

Za jeho vlády a vlády jeho syna **Václava I.** došlo v Českém království k významným změnám:

- vznikají středověká města
- stavějí se hrady, chrámy a domy bohatých v **gotickém slohu**
- rozvíjí se řemeslo a obchod
- přicházejí cizí osadníci, kteří přinášejí novinky a zkušenosti

Znaky gotického slohu (raný středověk):

- štíhlé vysoké stavby
- vysoká okna ve tvaru lomeného oblouku
- stropy s ozdobnou klenbou
- zdobené portály
- chrámové pilíře

Anežka Česká

- dcera Přemysla Otakara I.
- založila klášter se špitálem, kde se starala o nemocné a chudé
- byla prohlášena za svatou

Za vlády přemyslovských králů

/otázky a úkoly/

1. Jak se nazývá listina, která potvrzovala dědičnost královského titulu?

.....

2. Kdo ji získal jako první? V kterém roce?

.....

3. V jakém slohu se stavěly stavby za krále Přemysla Otakara I. a jeho syna?

.....

4. Jak se nazývala dcera Přemysla Otakara I.?

.....

5. Proč byla prohlášena za svatou?

.....

Přemysl Otakar II.

- nazýván králem **železným a zlatým** (pro své rytířské brnění a bohatství)
- jeden z nejmočnějších králů v Evropě
- byl poražen v bitvě na **Moravském poli** v r 1278 → v českých zemích nastávají kruté časy

Václav II.

- v dětství vězněn, po návratu nastoluje pořádek
- těží stříbro v Kutné Hoře, zavádí peníze tzv. **pražské groše**
- stal se polským králem a pro svého syna získává Uhry

Václav III.

- král český, polský a uherský
- vládl krátce, na cestě do Polska byl zavražděn (1306)
- neměl potomka → **Přemyslovci vymírají po meči**

Za vlády přemyslovských králů /otázky a úkoly/

1. Jak se nazýval panovník, který padl v bitvě na Moravském poli?

.....

2. V kterém českém městě se začalo těžit stříbro?

.....

3. Kdo zavádí peníze tzv. pražské groše?

.....

4. Vysvětli, co znamená, že Přemyslovci vymírají po meči.

.....

5. Spoj údaje, které k sobě patří:

Přemysl Otakar I	nové domy v gotickém slohu
Přemysl Otakar II	Zlatá bula sicilská
Anežka česká	nechal razit pražský groš
Václav III	klášter se špitálem
Václav I	král železný a zlatý
Václav II	vymřel po meči

6. Všechny panovníky seřaď podle pořadí vlády (očíslej).

Václav III. Přemysl Otakar I. Václav I. Přemysl Otakar II. Václav II.

16. LUCEMBURKOVÉ NA ČESKÉM TRŮNĚ

Lucemburské království = hranice mezi Německem a Francií

Jan Lucemburský (korunován v r. 1310)

- vzal si Elišku Přemyslovnu (=sestra Václava III.)
- nevyznal se v českých mravech, většinou pobýval v cizině
- vyčerpал královskou pokladnu, v zemi vládne nepořádek
- padl v bitvě u Kresčaku ve Francii
- jeho syn Václav byl vychován ve Francii a získává jméno Karel IV.

Jan Lucemburský

/otázky a úkoly/

1. Kdo se stal králem po Václavu III. a koho si vzal za manželku?
2. Jak se jmenoval jejich syn?
3. Jakým panovníkem byl Jan Lucemburský?
4. Jak skončil život Jana Lucemburského?

Karel IV.

- velmi vzdělaný, snaží se v zemi nastolit pořádek
- stává se českým králem a římským císařem
- podporoval stavitelství - **gotický sloh** (katedrála sv. Víta, kamenný most, Nové Město pražské, hrad Karlštejn)
- založil první **univerzitu** ve střední Evropě (1348)
- nechal zhotovit **korunovační klenoty**
- vyhýbal se válkám, spory řeší smírem
- byl 4 krát ženat
- dožil se 62 let, ostatky uloženy v chrámu sv. Víta
- nazýván **Otcem vlasti**

Znaky gotiky (vrcholný středověk):

- vysoké, úzké stavby (směřující k Bohu) - **katedrály**
- lomený **oblouk** nad okny a portály
- sloupy a opěrné **pilíře**
- **fiály** – drobné věžičky
- **chrliče** – fantastické hlavy s otevřenou tlamou
- **rozety** – kruhová zdobená okna
- **vitráž** – malovaná sklíčka v oknech (motiv svatých)

Karel IV.

/otázky a úkoly/

1. Z jakého rodu pocházel Karel IV.?
2. Jak se jmenovali jeho rodiče?

3. Kde byl Karel IV. vychován?
4. Jmenuj některé stavby, které nechal postavit?
.....
5. V jakém slohu byly stavěny?
6. Jak se snažil řešit spory?
7. Které symboly královské moci nechal zhotovit?
8. Jak je dodnes Karel IV. nazýván?

Život ve středověku

- období velkého rozkvětu, rozvíjí se řemesla i obchod
- **šlechta** se dělí na **pány** (žijí v hradech, vlastní rozsáhlá panství) a **zemaný** (vlastní jednu vesnici, žijí v nevelkých tvrzích)
- **církev** je velmi bohatá, patří jí kostely, kláštery, lesy, pole, vesnice...)
- **poddaní** = chudina, odvádí vrchnosti poddanské dávky
- žije se ve vesnicích a městech, které jsou chráněny příkopy a hradbami s branami, mají kostel, radnici, chybí kanalizace a odpady → šíří se nemoci

Život ve středověku

/otázky a úkoly/

1. Jak se dělila šlechta?
2. Kdo byli poddaní? Co a komu museli odvádět?
.....
3. Jak si žila církev?
4. Popiš, jak vypadala města.
.....
5. Podle učebnice vypiš některá řemesla.
.....

Václav IV.

- syn Karla IV.
- nemá schopnosti otce, zesílilo utiskování poddaných
- narůstají spory i mezi šlechtici, šíří se drobné války
- církev žije v přepychu, prodává **odpustky**

Jan Hus

- **kněz, profesor** na pražské univerzitě (= mistr)
- pomáhal chudým
- kázal **v kapli Betlémské**
- vystupuje proti církvi → prohlášen za kacíře → **6. července 1415 upálen v Kostnici**

Jan Hus a jeho doba

/otázky a úkoly/

Podtrhni správné řešení.

1. K úpadku v českých zemích došlo za vlády:
a) Karla IV.
b) Václava IV.
c) Václava III	5. Jan Hus byl:
a) kněz a profesor
b) obchodník
c) šlechtic
2. Církev žila:
a) v přepychu a bohatství
b) v chudobě	6. Jan Hus kázal:
a) na Karlštejně
b) v chrámu sv. Víta
c) v kapli Betlémské
3. Církev začala prodávat:
a) pole
b) odpustky
c) lesy	7. Církev Jana Husa prohlásila:
a) za osvoboditele
b) za svatého
c) za kacíře
4. K vrácení majetku církve vyzýval:
a) Jan Lucemburský
b) Václav IV.
c) Jan Hus	8. Jan Hus byl upálen:
a) 6. června 1415
b) 6. července 1415
c) 6. července 1514

17. HUSITSKÉ VÁLKY

Husité

- jsou **stoupenci** Jana Husa
- mají ve znaku **kalich**
- hlásají přijímání **pod obojí** (přijímání **těla a krve** Krista = oplatek a víno)
- založili město **Tábor**

Jan Žižka z Trocnova

- zkušený bojovník a **vůdce husitských vojsk**
- v boji byly využity: **cepy, řemdihy, sudlice, vozové hradby, děla**
- nikdy nebyl poražen, zemřel r. 1424
- jeho pokračovatel byl **Prokop Holý**

Husitské války (otázky a úkoly)

1. Kdo byli husité?

.....

2. Co měli umístěno ve znaku?

.....

3. Co znamená přijímání pod obojí?

.....

4. Kdo se stal vůdcem husitských vojsk?

.....

5. Jmenuj zbraně, které husité při svých bitvách využívali.

.....

.....

6. Namaluj některé.

Husitské bitvy

- probíhaly v letech 1420 – 1434
- byly vedeny proti křížovým výpravám **Zikmunda Lucemburského** (křižáci = rytíři a vojáci v brnění s křížem na hrudi)
- české země strádaly → vypalování kostelů, měst, pustošení krajů

Bitva u Sudoměře

- husité staví vozovou hradbu
- vlákali rytíře do vypuštěného rybníka, ti uvízli v bahně → husité vítězí

Bitva u Domažlic

- křižáci se dávají na útěk před rachotem husitských vozů a mohutným zpěvem písně Kdož sú boží bojovníci; k boji vůbec nedošlo

Bitva u Lipan

- mezi husity dochází k hádkám, část se připojuje ke králi Zikmundovi, husité v krutém boji prohrávají → končí období husitských válek

Husitské bitvy (otázky a úkoly)

Podtrhni správnou odpověď.

1. První vítězná bitva husitů byla:	5. Husité byli poraženi
a) u Sudoměře	a) v bitvě u Domažlic
b) u Domažlic	b) v bitvě u Sudoměře
c) u Lipan	c) v bitvě u Lipan
2. Husité se bránili útokům:	6. Pokračovatelem Jana Žižky byl:
a) germánských kmenů	a) Jan Lucemburský
b) křižáckých výprav	b) Jan Hus
	c) Prokop Holý
3. Křížové výpravy podporoval:	7. Křižáci používali:
a) Karel IV.	a) cepy
b) Zikmund Lucemburský	b) vozy
c) Václav III	c) brnění
4. V bitvě u Domažlic se	8. Husity v boji povzbuzovala píseň:
a) nebojovalo a křižáci zvítězili	a) Kdož sú boží bojovníci
b) bojovalo a křižáci zvítězili	b) Nepřátel se nelekejte
c) nebojovalo	c) píseň Bojovníci

18. ŽIVOT V ČESKÝCH ZEMÍCH PO HUSITSKÝCH VÁLKÁCH

Země bez krále

Češi odmítají na českém trůně Zikmunda Lucemburského, rozhodující vliv má **šlechta**, která mezi sebou vede **drobné války** o moc a majetek. Obyvatelé jsou rozděleni na:

- **Katolíky**
- **Husity**
- **České bratry** – nová náboženská skupina lidí, vydávají mnoho **knih** (Bible kralická), využívají **tisku** → rozvoj českého jazyka a vzdělanosti

Ladislav Pohrobek

- narodil se po smrti svého otce, proto přezdívka pohrobek
- v 17 letech při přípravách na svatbu onemocněl, 3 dny poté zemřel

Jiří z Poděbrad

- zpočátku zastupoval Ladislava, po smrti zvolen králem
- **nepocházel z královského rodu**
- za nejvyšší hodnotu považuje **mír**, vládne **přísně**, ale **moudře**
- česká šlechta nechtěla uznat jeho titul krále, spojila se s **uherským králem Matyášem**
- Matyáš byl vojskem Jiřího zajat → mírová smlouva, Matyáš ji však porušuje a odpojuje od Čech Moravu a Slezsko
- uprostřed bojů Jiří umírá

Život v českých zemích po husitských válkách (otázky a úkoly)

1. Co označuje slovo pohrobek? Kdo byl tak nazýván?

.....
.....

2. Jak se nazývali stoupenci nového náboženského vyznání?

.....

3. O co se zasloužili?

.....

4. Co považoval Jiří z Poděbrad za nejvyšší hodnotu?

.....

5. Jakým byl panovníkem?

.....

6. Kdo vytáhl s vojskem proti Jiřímu z Poděbrad a proč?

.....

19. JAGELLONCI NA ČESKÉM TRŮNĚ

Vladislav II. Jagellonský

- nástupce Jiřího z Poděbrad
- byl velmi **nerozhodným** a **slabým** panovníkem
- po smrti Matyáše je zvolen i uherským králem, kde se usídlil
- České zemi vládnu **zemské sněmy** (páni a zemané) → zvyšují robotu poddaných → počátek **nevolnictví**
- staví se nové gotické stavby: **Vladislavský sál** a **Prašná brána** v Praze, **chrám sv. Barbory** v Kutné Hoře

Ludvík Jagellonský

- syn Vladislava
- byl posledním Jagelloncem
- zahynul v bitvě s Turky

Jagellonci na českém trůně (otázky a úkoly)

1. Kdo se stal nástupcem Jiřího z Poděbrad?

.....

2. Jakým byl panovníkem?

.....

3. Proč českým zemím vládnu především zemské sněmy?

.....

4. Které památky z této doby se zachovaly? V jakém slohu byly stavěny?

.....
.....

5. Co je nevolnictví?

.....

20. NA POČÁTKU VLÁDY HABSBURKŮ

Habsburkové

- velmi mocný rod s mocnou říší (dochází k **sjednocení Čech, Uher a Rakouska**)
- **Čechy = nejbohatší země** (v Kutné Hoře se těží stříbro)
- hlavním městem je **Vídeň**

Ferdinand I. Habsburský (1526)

- první habsburský král
- rozvíjí se: zemědělství, rybníkářství, řemesla, vaří se pivo, vyrábí sukno a plátno
- vznikají **městské a vesnické školy, manufaktury** (= malé továrny)

Renesance

- nový umělecký sloh
- staví se nádherné paláce, zámky s obrovskými parky, vyzdobené arkádami, sochami, kašnou, věžičkami, ozdobnými štíty
- př. zámek v Telči, Schwarzenberský palác v Praze, radnice v Olomouci
- byl vynalezen knihtisk

Na počátku vlády Habsburků

/otázky a úkoly/

Rozhodni, správnou variantu zakroužkuj.

1. Habsburkové byli mocným panovnickým rodem.	ANO NE
2. Čechy a Uhry se spojily se zeměmi ruskými.	ANO NE
3. Sídlem Habsburků byla Praha.	ANO NE
4. Stříbro se těžilo v Kutné Hoře.	ANO NE

5. Rozvíjelo se zemědělství, chov ovcí, pěstování obilí.	ANO	NE
6. Řemesla upadala.	ANO	NE
7. Knihy se musely stále opisovat.	ANO	NE
8. Prvním Habsburským králem byl zvolen Ferdinand I.	ANO	NE
9. V období renesance se stavěly především kostely.	ANO	NE

Císař Rudolf II.

- za své sídlo si zvolil **Prahu**
- byl velmi **vzdělaný**
- podepsal listinu o svobodě vyznání = **Rudolfův majestát**
- měl **vědecké a umělecké záliby**, sbíral vzácné umělecké předměty
- podporoval astronomy (Jan Kepler), malíře, sochaře, alchymisty
- přestal se zajímat o politiku, vládu předal úředníkům

Matyáš II.

- bratr Rudolfa II.
- připravil ho o korunu
- za hlavní město si zvolil opět **Vídeň**

Na počátku vlády Habsburků

/otázky a úkoly/

1. Císař Rudolf II. patřil do rodu Jagellonců.	ANO	NE
2. Císař Rudolf II. byl velmi vzdělaný.	ANO	NE
3. Rudolf II. sídlil v Praze.	ANO	NE
4. Rudolfův majestát je listina o svobodě vzdělání.	ANO	NE
5. Nástupcem Rudolfa II. byl jeho syn Matyáš II.	ANO	NE
6. Matyáš II. se usídlil opět ve Vídni.	ANO	NE

21. ČESKÉ ZEMĚ PO BITVĚ NA BÍLÉ HOŘE

Povstání proti Habsburkům

- narůstá nespokojenost proti Habsburkům
- král **Ferdinand II. vládne ve Vídni**
- **v Praze císařští úředníci** zvyšují daně, nestarají se o potřeby lidí

Pražská defenestrace (1618)

- = **vyhození tří císařských úředníků z okna**
- Zemský sněm (česká šlechta) si volí nového krále Fridricha Falckého (=zimní král, Němec)
- císař vysílá proti povstalcům vojsko

Bitva na Bílé hoře (1620)

- střet mezi **císařskou habsburskou armádou a vojsky české šlechty**
- bitva byla **krátká** – 2 hodiny
- **Habsburkové vyhráli**, Ferdinand II. se stal opět českým králem
- následovaly **popravy 27 vůdců** českého povstání na Staroměstském náměstí, zabavení majetku, vyhnání nekatolíků ze země.

Povstání proti Habsburkům

(otázky a úkoly)

1. Kde sídlili habsburští panovníci?

.....

2. Jak vládli císařští úředníci v Praze?

.....

3. Jak vyjádřili čeští páni svůj nesouhlas s jejich rozhodováním?

.....

4. Kde se střetlo císařské vojsko s českým? Jak bitva dopadla?

.....

5. Jak císař české povstalce potrestal?

.....

Třicetiletá válka (1618 – 1648)

- trvala 30 let, zaměřená **proti moci Habsburků**
- válčily v ní téměř všechny **evropské státy**
- válka vedená novým způsobem (střelné zbraně, děla, vypalování měst)

- skončila **bez vítězů**
- Habsburkové si udrželi vládu v českých zemích
- během války české země **velmi trpěly** (hladomor, podvýživa, loupení)

Život v českých zemích po třicetileté válce

- velký **úbytek obyvatel**
- **nedostatek pracovní síly** → šlechta zakazuje stěhování poddaných, zvyšuje se robota → **vzpoury**, např. vzpoura Chodů, která končí popravou vůdce **Jana Sladkého Koziny**
- šlechta žije **v přepychu**
- mluví se **německy**, česky pouze na venkově

Barokní sloh

- stavěly se nádherně zdobené kostely, kláštery, zámky a paláce budované katolickou církví
- znaky: zlaté zdobení, mramorové a morové sloupy, obrazy svatých, bohatě zdobený nábytek

Jan Amos Komenský

- = **učitel národů**
- největší učenec a biskup českých bratří
- snaží se zlepšit **výchovu a vyučování dětí**
- nejznámější dílo: **Orbis pictus** (Svět v obrazech), **Velký slovník českého jazyka**
- musel odejít **do ciziny**, zemřel v Amsterdamu (Holandsko)

Třicetiletá válka, J. A. Komenský (otázky a úkoly)

1. Proti komu byla zaměřená třicetiletá válka?

.....

2. Jak tato válka ničila české země a jejich obyvatele?

.....

3. Kdo v ní zvítězil? Kdo se ujal vlády?

.....

4. Proč šlechta po válce zakazovala stěhování poddaných?

.....

5. Jak si žila šlechta?

.....

6. V jakém slohu se stavělo?

.....

7. Jaký jazyk začal převládat?

.....

8. Kdo byl nazýván učitel národů?

.....

9. O co usiloval?

.....

22. CÍSAŘOVNA MARIE TEREZIE A CÍSAŘ JOSEF II.

Marie Terezie

- **první žena** na českém trůně
- dcera císaře Karla VI.
- měla 16 dětí
- provádí **mnoho změn**:
 - omezuje moc šlechty
 - rozvíjí výrobu potravin a zbraní
 - zkracuje **robotu na 3 dny** v týdnu
 - **zakazuje trestání** poddaných
 - tresty řeší státní **soudy**
 - staví silnice
 - zavedla **povinnou školní docházku**

Josef II.

- = **osvícenský panovník** (=usiloval o vzdělanost)
- nejstarší syn Marie Terezie
- pokračuje ve změnách:
 - **zrušil nevolnictví** (poddaní se mohou stěhovat, nadaní studovat, vybrat si řemeslo)
 - vyhlásil **náboženskou svobodu**

- **omezuje moc katolické církve**, ruší mnoho klášterů, jsou zničeny i knihovny
= škody
- úřední jazyk = **němčina**

Čeští vlastenci

- **vydávají knihy v českém jazyce**, slovníky
- **překládají** díla významných světových spisovatelů do češtiny
- zakládají česká kočovná divadla
- nastává období **národního obrození**

Marie Terezie, Josef II.

(otázky a úkoly)

1. Jak se jmenovala první žena na českém trůně?

.....

2. Jak dlouho mohla po její reformě trvat robota?

.....

3. Kdo mohl udělovat tresty?

.....

4. Jak se jmenoval její syn, který se ujal vlády?

.....

5. Kdo z nich zavedl povinnou školní docházku?

.....

6. Co znamená osvícenský panovník?

.....

7. Kdo zrušil nevolnictví?

.....

8. Co napomáhalo tomu, aby se čeština stala opět jazykem většiny Čechů?

.....

.....

SEZNAM KAPITOL

1. Česká republika
2. Práce s mapou
3. Jízdní řád
4. Poloha, rozloha, počet obyvatel
5. Povrch ČR
6. Vodstvo
7. Města
8. Počasí a podnebí
9. Půda a zemědělství
10. Nerostní bohatství
11. Životní prostředí
12. Náš domov
13. Úvod, Dávni Slované
14. V dobách přemyslovských knížat
15. Za vlády přemyslovských králů
16. Lucemburkové na českém trůně
17. Husitské války
18. Život v českých zemích po husitských válkách
19. Jagellonci na českém trůně
20. Na počátku vlády Habsburků
21. České země po bitvě na Bílé hoře
22. Císařovna Marie Terezie a císař Josef II.